

MUZEYLARLARDA KO‘RGAZMA ZALLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH

Zokirjonov Abbosbek Zokirjon o‘g‘li

Namangan davlat universiteti 4-bosqich talabasi

E-mail: abbosbekzokirjonov99@gmail.com

ANNOTATSIYA

Hozirgi kunda muzeylar faoliyati, muzeylardagi ko‘rgazma zallari faoliyati qandayligi, ularni faoliyatini qanday tashkil etish va faoliyatini boshqarish haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: kolleksiya, personal, ekponat, integratsiyalashuv, enovatsiya dasturi, metsenatlar mablag‘i.

Darhaqiqat, muzey insonlar va davlatning madaniy, tabiiy va ilmiy meroslarini avloddan avlodga yetkazuvchi benazir vosita sifatida alohida mas‘uliyatga ega va benuqson ish olib boruvchi tashkilotlardir.

Muzeylar faqatgina madaniy qadriyatlar namoyishigina bo‘lib qolmasdan, ular bizni o‘tmish sayohatiga chorlovchi yo‘lchi yulduz hamdir. O‘zbekiston muzeylari 130 yillik tarixga ega. Mamlakat miqyosida muntazam faoliyat yuritayotgan 1200 dan ziyod turli yo‘nalish va soha muzeylari tashrif buyuruvchilarni mamnun qilib kelmoqda. Muzeylar ma‘nan boyib, muntazam kengayib boradi. “O‘zbekiston Respublikasida madaniyat va san‘at sohasini innovatsion rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”[1]gi qarorga ko‘ra, muzeylar renovatsiya dasturini joriy etishning asosiy maqsadlari quyidagicha:

– muzeylar byudjetining kamida 30 foizini tadbirkorlik faoliyatidan tushadigan mablag‘lar hisobidan, shu jumladan, davlat-xususiy sheriklik shartlari asosida tadbirkorlik subyektlarini jalb qilish orqali, shuningdek, muzeylar byudjetining kamida 15 foizini xayriya mablag‘lari hisobidan moliyalashtirishga bosqichma-bosqich o‘tishni nazarda tutuvchi o‘zini o‘zi ta‘minlash prinsipiga asoslangan muzeylarni moliyalashtirish modelini joriy etish;

– muzeylar infratuzilmasini xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish orqali ko‘rsatiladigan xizmatlarning interaktivligini oshirish, shu jumladan, «smart»-

texnologiyalarni (axborot do'konchalari, 3D vizualizatsiya va gologramma, QR-kodlar, chet tillaridagi elektron gidlar va hokazolarni) joriy etish;

– aholi, eng avvalo, yosh avlod uchun mo'ljallangan, internet tarmog'idan foydalangan holda, muzeylarning faoliyatiga innovatsion axborot texnologiyalari keng joriy etish va muzey eksponatlarining raqamli shakllarini yaratish orqali muzey eksponatlarini ko'rish imkonini beradigan infratuzilmani yaratish, ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirish uchun muzeylarning ma'muriy tuzilmasini takomillashtirish;

– xodimlarni, shu jumladan, xorijiy mutaxassislarni eng yaxshi jahon amaliyotlariga muvofiq muzeylarning rahbar lavozimlariga ochiq tanlov asosida

jalb qilish amaliyotini joriy etish;

– O'zbekistonning madaniy-tarixiy merosini ommalashtirish va tanitish aqsadida muzeylarning ijtimoiy makonga to'liq integratsiyalashuvini ta'minlash;

– muzeylarda imkoniyatlari cheklangan shaxslar, keksa yoshdagi tashrif buyuruvchilar, maktabgacha yoshdagi bolalar va ularga hamrohlik qilayotgan shaxslarga xizmat ko'rsatish va qulaylik yaratishning inklyuziv uslublaridan keng

foydalanish;

Renovatsiya dasturi Jamg'arma, mahalliy hamda xorijiy donorlar va metsenatlar mablag'lari, shuningdek, qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan moliyalashtiriladi. Jamg'armaning Ijro etuvchi direktori zimmasiga Renovatsiya dasturida nazarda tutilgan tadbirlarning o'z vaqtida va sifatli bajarilishi uchun shaxsiy javobgarlik yuklandi. Muzey menejmentining asosiy maqsadi degani bu mazkur muzeyning intellektual resurslaridan, imkoniyatlaridan samarali foydalanish asoslaridir. Muzeyning barqaror ishlashi ana shu resurslarning o'z o'rnida va meyorida 186 ishlatishdan iborat. Muzey obro'si va barqaror ishi uchun birinchi navbatda ishchan, bir-birining vazifasini mukammal bajara oladigan, har bir eksponat, surat yoki boshqa osori-atiqalarning barcha tafsilotini biladigan bilimdon kadrlar jamoasi kerak. Jamoaning birgalikdagi harakatini, samarali natijalarga erishishi uchun bir yoqadan bosh chiqarib ishlaydigan xodimlar jamoasini esa zamonaviy menejerlar hal qiladi. Tadbirkor va ishchan menejerning asosiy va muhim vazifasibarcha xodimlarni jamoa ishining natijadorligi yo'lida ruhlantira olishdir. Xodimlarning mehnat, majburiyatlar taqsimoti esa menejerning uddaburronligi va uzoqni ko'ra bilishidan dalolat beradi. Ko'rgazma zallaridagi kolleksiyalarni boshqarish siyosati ham juda ustuvor vazifalardan biri[2]. Ko'rgazma zallaridagi kolleksiyalarni boshqarish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- muzeyning maqsad va vazifalari.
- ro'yxatga olish.
- qabul qilish va kataloglar ro'yxatini shakllantirish.
- amaldagi mulkchilik huquqi va ekspertiza.
- alohida himoyalangan nozik eksponatlar.
- hisobdan chiqarish va likvidatsion (tugatuvchi) sotuvga qo'yish.
- vaqtincha foydalanish.
- saqlanishni tavsiflash.
- hujjatlashtirish.
- kolleksiyalarni ishlatish va boshqa joyga ko'chirish.
- fotosuratga olish.
- favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik.
- sug'urtalash.
- kolleksiyalardan foydalanish uchun ijozat.
- xavfsizlik.
- ko'rgazmalar va kolleksiyalar ustidan nazorat.
- nazorat qilinadigan iqlimiy muhit.
- maxsus ko'rgazma materiallar.

Muzeylar milliy o'zlikni anglash, tariximizni yaxshi bilish, tarixiy saboqlardan to'g'ri xulosa chiqarib, bugungi kunlarning qadriga yetishimiz uchun dasturilamal bo'lib xizmat qiladi, milliy g'urur, milliy ongni yuksaltirish uchun unutilgan tariximizni qayta tiklash, ajdodlar hurmatini joyiga qo'yish, o'sib kelayotgan barkamol avlodni tarixiy merosimiz, taniqli mutafakkirlarimizning bosib o'tgan shonli yo'llaridan xabardor qilish, jahonaro milliy qadriyatlarimizni yanada kengroq namoyish etish uchun haqiqiy hayotiy maktab vazifasini o'taydi. Muzeylar tizimini takomillashtirish, xalqimizning hayotida muzeylarning ahamiyati, muzeylarni xalqimiz tarixi va istiqlol uchun kurashning yorqin namunalarini o'zida aks ettirgan eksponatlar bilan boyitish, nodir qo'lyozmalar, tarixiy davrlar silsilasidan darak beruvchi noyob topilmalar orqali milliy urfodatlarimizdan boxabar bo'lish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, muzeylar eksponatlarini boyitib borish, nodir topilmalarni jahonga olib chiqish va targ'ib qilish ham bugungi kun muzeyshunosligining asosiy vazifalaridan biridir. O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan muzeylar tarixiga nazar soladigan bo'lsak 1917 yilgacha mamlakatimiz poytaxtida

birinchi va yagona muzey Toshkent muzeyi bo'lgan. 1918 yil knyaz N.Romanov saroyida uning musodara qilingan kolleksiyasi asosida Badiiy muzey (hozirgi O'zbekiston davlat san'at muzeyi), 1921 yil Eski shahar muzeyi, 1926 yil O'zbek Eski shahar muzeyi tashkil qilingan. 1940 yillarda O'zbekiston san'at muzeyi va Adabiyot muzeyi – Tarix, madaniyat va san'at muzeyiga, Politexnika muzeyi Tabiat muzeyiga qo'shildi. 1945 yil Davlat san'at muzeyi mustaqil muzeyga aylandi. 60–80-yillarda Habib Abdullayev, Muxtor Ashrafiy, Sergey Borodin, Oybek, Fafur Fulom, O'rol Tansiqboyev, Abdulla Qahhor uymuzeylari va Yulius Fuchik, Sergey Yesenin muzeylari, Tamaraxonim liboslari doimiy ko'rgazmasi va boshqalarga asos solindi. O'zbekiston muzeylaridan ba'zilarini keltirib o'tamiz. Temuriylar tarixi muzeyi. O'zbekiston muzeylaridan bizga qadar yetib kelgan shonli tarixdan ma'lumki, Temuriylar tarixi muzeyi haqida gap borganda Sohibqironning 660 yillik yubileyi YUNESKO tomonidan xalqaro miqyosda keng nishonlanganligi buyuk sarkarda hayotining mazmuni, betakror hayotiy faoliyatining asosiy ma'no-mazmuni Vatan ozodligi, elu yurtga muhabbat atalgan oliy qadriyatlar timsolini o'zida jam etgan Toshkent shahridagi eng katta va hamisha ixlosmandlarga to'la muzey ko'z oldimizga keladi. Shu o'rinda alohida ta'kidlash lozimki, muzeylar bilan birga tarixiy shaxslarning haykallari, monumentlari ham haqiqiy va betakror san'at asarlari sirasida yurtimiz maydonlariga fayz berib turibdi. Chunonchi, Farg'ona shahrida- Ahmadal- Farg'oniy, Urganchda – Muhammad Muso Xorazmiy va Jaloliddin Manguberdi, Navoiy shahrida – Alisher Navoiy, Toshkentda G'afur G'ulom, Abdulla Qahhor va Zulfiya, Ozod Sharafiddinovlarning muazzam haykallari bilan bir qatorda Termiz shahrida Alpomish, Qarshi shahrida “El yurt tayanchi” kabi monumental san'at asarlari ham muzeylar singari elning taniqli farzandlari, ularning shonli yo'llarini aks ettiruvchi boqiy san'at asarlaridir. O'zbekistondagi muzeylar garchi boshqaruv shakli turlicha bo'lsa-da, bir maqsad yo'lida faoliyat olib bormoqdalar. qator sohalarning ijtimoiy hayotdagi o'rni haqida hikoya qiluvchi juda ko'p muzeylar o'z ixlosmandlariga xizmat qilmoqda. O'zbekiston Qahramonlari, taniqli akademik olimlar, Xalq shoirlari, el ardoqlagan yozuvchilar, san'at arboblarning uymuzeylari ham madaniyat va san'at sohasida xizmat ko'rsatayotgan tashkilotlar sirasiga kiradi.

O'zbekiston davlat tarix muzeyi. Mazkur muzey O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Arxeologiya instituti qoshida faoliyat yuritadi. Respublikadagi eng keksa hamda muhim ahamiyatga ega muzeylardan biri bo'lmish bu maskanda 250 mingdan ziyod eksponatlar saqlanadi. Muzeyga 1876 yilda asos solingan, hozirgi kunga qadar unda

ko‘plab tadqiqotlar olib boriladi. Muzeyning boy ekspozitsiyasi O‘zbekistonning tosh asridan boshlab bugungi zamonaviy tarixiga oid ma’lumotlarni namoyish etadi. Xususan, qadimiy eksponatlar o‘rin olgan bo‘lim kishida katta qiziqish uyg‘otadi: tosh buyumlar, qoyatosh suratlari, petroglif, neandertalning skeleti va boshqalar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. “O‘zbekiston Respublikasida madaniyat va san’at sohasini innovatsion rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-112-coH 02.02.2022
2. Xaydarov Z. “Muzeyshunoslik” o‘quv-uslubiy qo‘llanma,- Namangan, 2022
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Muzey>